
САОПШТЕЊА

XLI–2009

Александар Каџуран
Јана Шкундрић

Резултати систематског
рекогносцирања локалитета
Ромулијана 2008/9. године

¹ Рекогносцирање је обавио Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, а руководили су М. Лазић, М. Сладић и М. Пековић.

² Руководилац међународне сарадње са српске стране су: др С. Петковић, Археолошки институт Београд, проф. др М. Милинковић, Филозофски факултет Београд, мр М. Живић, Народни музеј у Зајечару и Б. Стојковић-Павелка, Републички завод за заштиту споменика културе Београд; а са немачке стране Dr. G. Sommer von Bülow, Römisch-Germanische Kommission des DAI, Frankfurt и Dr Ing. U. Wulf-Rheidt, Deutsches Archäologisches Institut, Berlin..

³ М. Лазић, М. Сладић, М. Пековић, *Резултати археолошког рекогносцирања територије обухваћене истраживачким планом археолошког налазишта Ромулијана-Гамзиград*, Развитак 207–208, Зајечар, 2002, 64–67.

⁴ *Ibid.*

⁵ Тим истраживача чинили су: архитекта U. Wulf, и археолози J. Škundrić, A. Kapuran, A. Pfützner, M. Leistner, C. Lerche, S. Damnjanović, D. Maksimović, A. Golowski, S. Thieme и географи B. Schütt, J. Krause, J. Tóth, D. Knitter, A. Ramisch, S. Wilhelm, E. Brisset, M. Nykamp, J. Meistner.

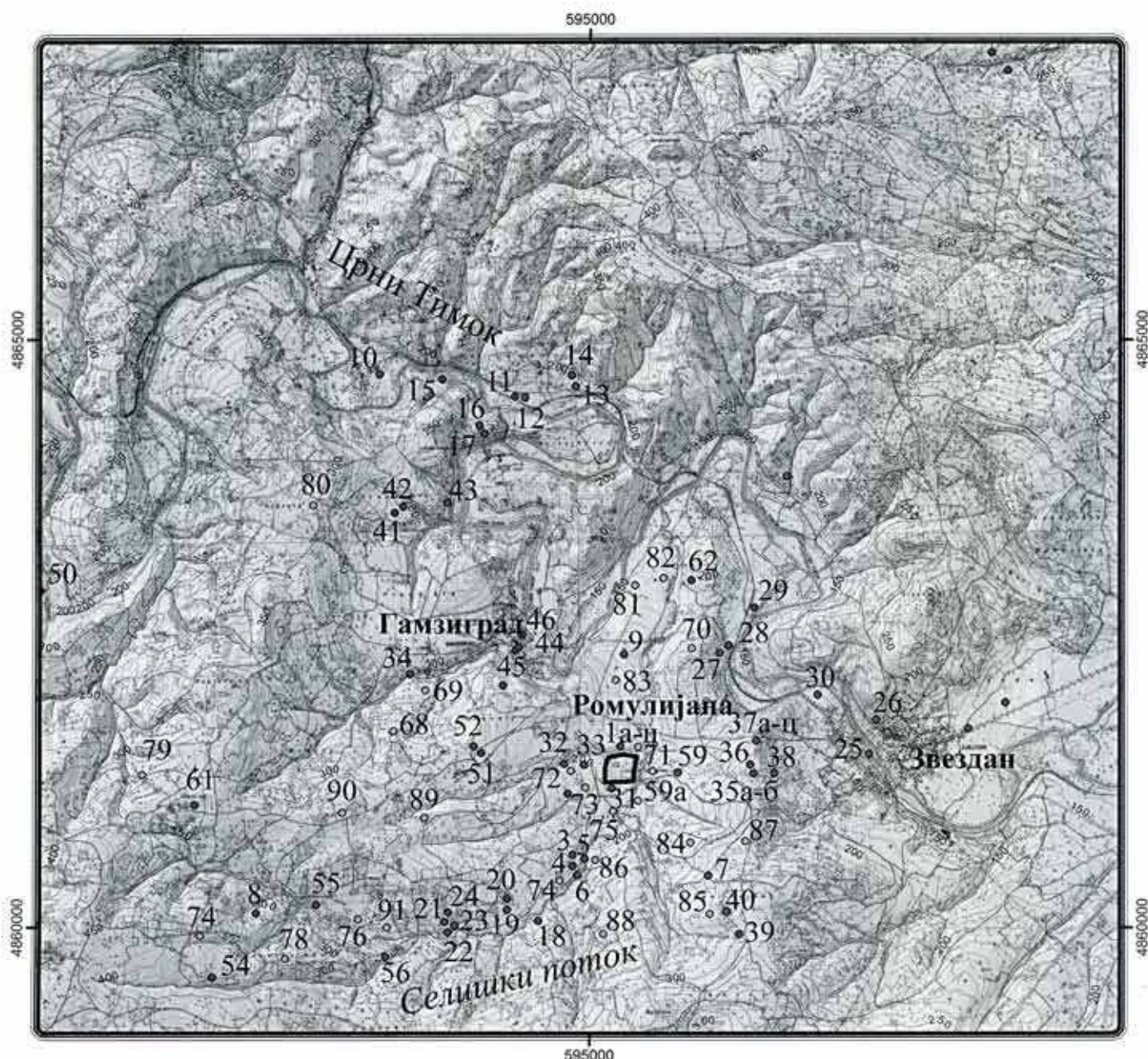
⁶ G. Bülow, T. Schüler, *Geophysical and Archaeological research at Gamzigrad-Report of the 2004–2007*, Старица LVII, Археолошки институт, Београд, fig.1.

Систематско археолошко и геоморфолошко рекогносцирање окружења локалитета Ромулијана наставак је рекогносцирања из 2001. године,¹ када је на око 70 km² у атару села Гамзиград и Звездан, обухваћених истраживачким планом археолошког налазишта, откривено 67 локалитета. Они су током лета 2008. године поново позиционирани GPS апаратима и убачени на сателитске теренске мапе, док је у наставак рекогносцирања истраживача око бедема Ромулијане, у кругу од око 4 km, откривено још 24 локалитета из периода праисторије, антике и средњег века. Геолошка бушења извршена су на локацијама концентрисаним око Каситрума уз Селишки појас, а цео овај истраживачки је моделован у 3D GIS софтверу.

Систематско рекогносцирања у околини локалитета Ромулијана представља резултат пет година дуге сарадње између Археолошког института у Београду, Римско – Германске комисије из Франкфурта и Немачког Археолошког института из Берлина, на археолошким истраживањима и геофизичкој проспекцији простора изван бедема каструма,² а сада у оквиру TOPOI Excellence Cluster, покренутог од стране Слободног универзитета у Берлину (Freie Universität Berlin) и Хумболтовог Универзитета у Берлину (Humboldt Universität Berlin) маја 2008. год. Циљ пројекта је да се у току трогодишњих истраживања организују интердисциплинарна рекогносцирања, сарадњом стручњака из области археологије, географије и геологије. Реконструкција природног окружења током холоцена и повезивање ових фактора са расположивим археолошким подацима требало би да доведе до изналажења што потпуније слике о настанку и континуитету насеља у овој области од периода средњег неолита па све до данашњих дана.

Површинска проспекција изведена 2008/9. године представља наставак старијих истраживања изведених за потребе просторног плана села Звездан и Гамзиград од стране Центра за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, која су обављена 2001. године.³ Том приликом констатовано је 67 локалитета из периода праисторије, антике и средњег века.⁴ Нова истраживања открила су још 24 локалитета који се налазе у кругу од 4 km око утврђене царске палате⁵.

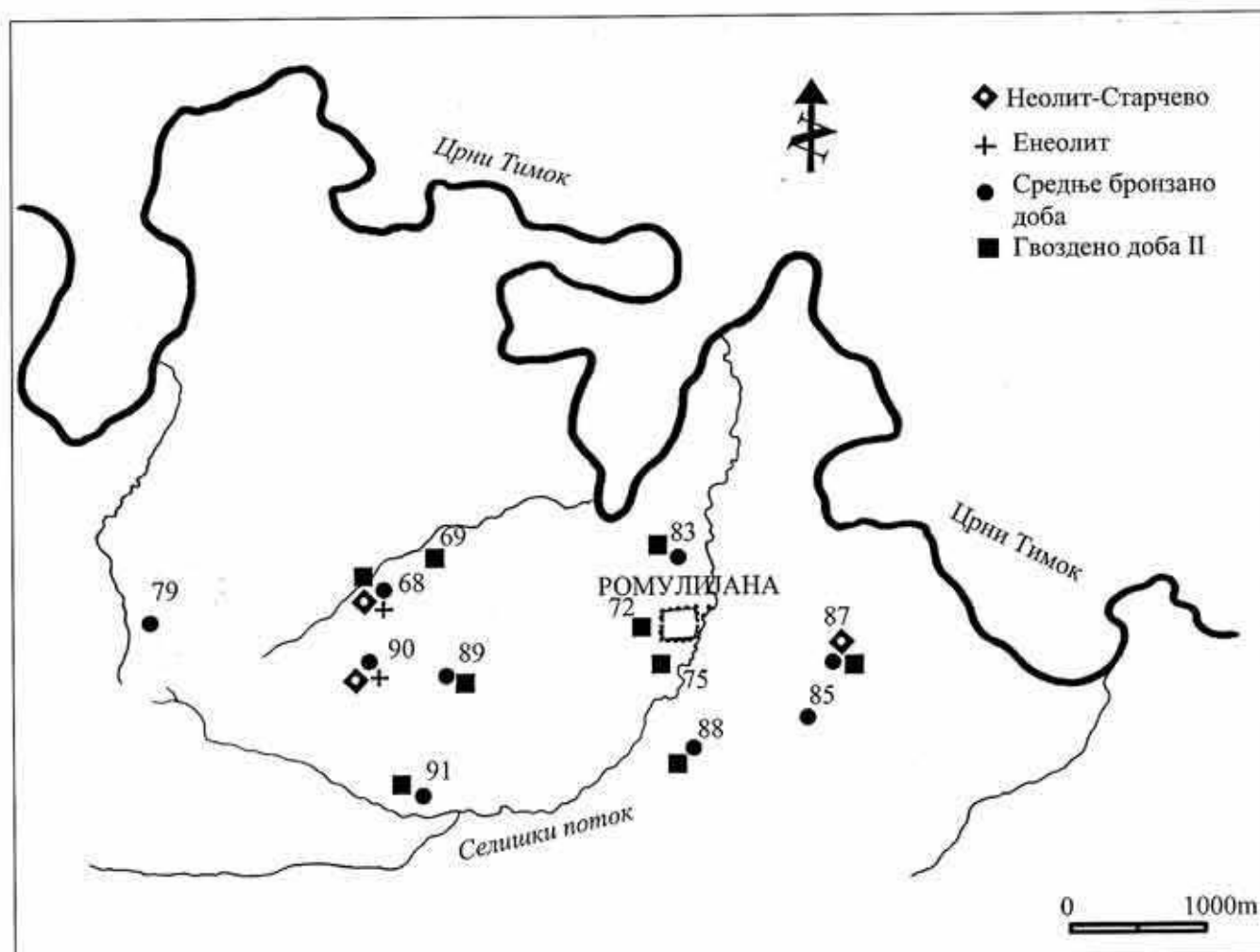
Повод за истраживања овог типа уследио је након резултата добијених геофизичким снимањима простора око бедема Ромулијане, који су вршени у периоду од 2004. до 2008. године, и којима је откривено више разних грађевинских структура насеља које могу припадати периоду предгалеријеве фазе.⁶ Првом кампањом гео-археолошког рекогносцирања током

Карта 1. Локалитет Ромулијане,
(Daniel Knitter)

Map 1. Site of Romuliana (Daniel Knitter)

лета 2008. постављени су оквири теренског рада, извршена прва мапирања терена и посећене све раније забележене локације ради утврђивања како се пређашњи подаци (локација, величина, облик, карактер и датовање) поклапају са ситуацијом на терену, насталом услед девастације током протеклих година. Рекогносцирање током марта 2009. год. пружило је оптималне услове за рад када је већина њива била под ораницама, а смањена вегетација у шумама и на ливадама (утринама) пружила боље услове за детектовање материјала. Откривени археолошки локалитети и појединачни налази позиционирани су комбинацијом ручних GPS апарата и уписивани на дигиталне топографске карте у размери 1:10 000 и 1:5000.

Карта 2. Праисторијски локалитети

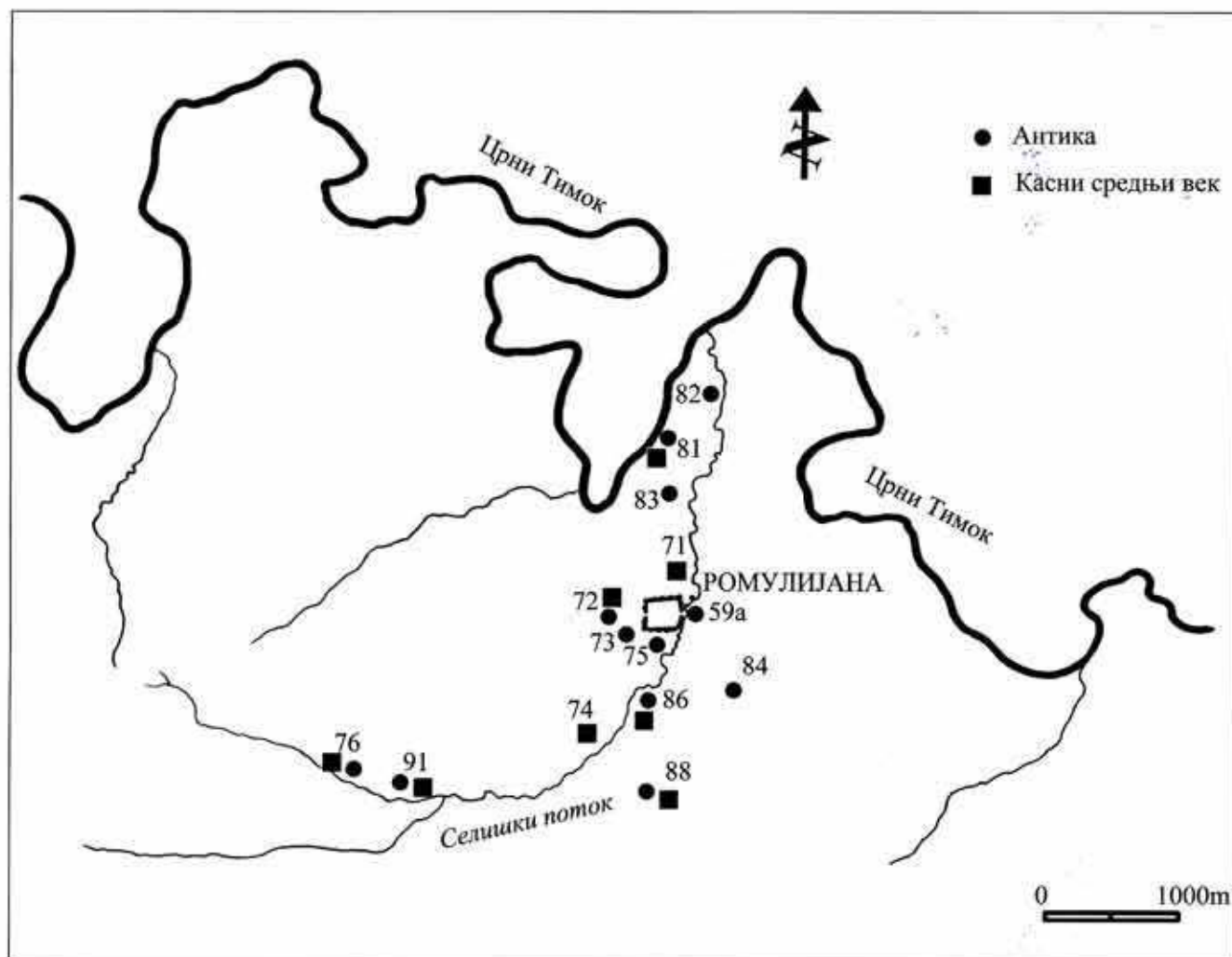
Map 2. Prehistoric sites

⁷ Картографски материјал израдио је географ Janosh Tóth, Institut für Geographische Wissenschaften, Physische Geographie, Freie Universität Berlin.

⁸ Резултати C-14 анализа се очекују.

Мапе су израђене на основу сателитских снимка (Quickbird и Aster DEM).⁷ Поред стандардне археолошке површинске проспекције и скупљања материјала, која се детаљно спроводила на свим парцелама у планираној зони истраживања, паралелно је обављена географска и геоморфолошка проспекција.

Као најзанимљивија целина показао се слив Селишког потока, који, пролазећи поред палате, покрива површину од око 15 km², на свом путу ка ушћу у Црни Тимок. Око његових обала констатована је највећа концентрација насеља. На овом простору изведено је мерење локалитета у високој резолуцији диференцијалним GPS-ом и 3D моделовање у GIS софтверу којим је добијена основа за комбиновање података из географије и археологије за потребе просторне анализе. Изведена су и геолошка микро бушења на 12 локација у околини палате, која ће бити анализирана у лабораторијама одсека за географију Freie Universität у Берлину и GGA-Hannover i Poznań Radiocarbon Laboratory.⁸ За сваки новооткривени локалитет прикупљени су и геоморфолошки подаци из непосредног окружења. Измерене су и микро-геоморфолошке

Карта 3. Антика и касни средњи век

Map 3. Classical times and the Late Middle Ages

⁹ Извештај о извршеном рекогносцирању предат је Археолошком институту у Београду.

појаве на површини ради усаглашавања дигиталног модела висина, док су подаци о нагибу, удаљености од извора воде итд. узимани за GIS софтвер ради могућег откривања нових локалитета.⁹ Обрађени покретни археолошки налази су заједно са документацијом предати Музеју у Зајечару и Археолошком институту у Београду.

Подаци о локалитетима бележени су на засебне картоне који у будућности могу бити обрађени у бази података Немачког археолошког института, која стоји на располагању свим учесницима ТОРОИ пројекта из Србије.

Новооткривене локалитете из кампање 2008/9. године представљају:

Лок. 68. Варзари (Купусиште) (E593313 N486165), налази се на узвишењу од 270 m н. в., на око 1800 m северозападно од Ромулијане. Овај вишеслојни локалитет простире се на површини од неколико хектара. Материјал откривен на површини припада периоду средњег неолита – старчева (Т.І/1), средњег бронзаног доба (Т.ІІ/1–2), гвозденом

¹⁰ Д. Срејовић, *Гамзиград у праисторији*, Гамзиград касноантички царски дворца, Каталог изложбе у Галерији САНУ, Београд 1983, 5; М. Лазич, М. Сладич, М. Пековић, *Резултати археолошког рекогносцирања праисторије обухваћене праисторним планом археолошког налазишта Ромулијана-Гамзиград*, *Развитак* 207–208, Зајечар, 2002, 64–67.

добу I и II (Т. III/1). Поред бројног керамичког материјала откривени су и фрагменти лепа, што иницира постојање насеља са надземном архитектуром, а најинтригантније налазе представљају бројни фрагменти „колача” од легуре гвожђа и бахра, који ће касније бити откривени и на локалитету 83 – Градиште, које поседује сличну културну стратиграфију (средње бронзано и старије гвоздено доба).

Лок. 69. Варзари – изнад Вишићине баште (E593545 N4861974), налази се на 1800 m н. в. северозападно од Ромулијане, на падини која се спушта ка периферији села Гамзиград. Надморска висина лок. износи 220 m и заузима површину од око 1 ha. Локалитет је повезан са предходним, а откривени су ретки остаци керамичког материјала из периода средњег бронзаног и старијег гвозденог доба, лепа и фрагментата „колача”.

Лок. 70. Њива изнад скретања за Гамзиград (E595934 N4862393), налази се на узвишењу изнад лок. 27/2001, на око 1200 m североисточно од Ромулијане и на 220 m н. в. Заузима површину од око 1 ha на коме су откривени малобројни налази атипичне праисторијске и античке керамике.

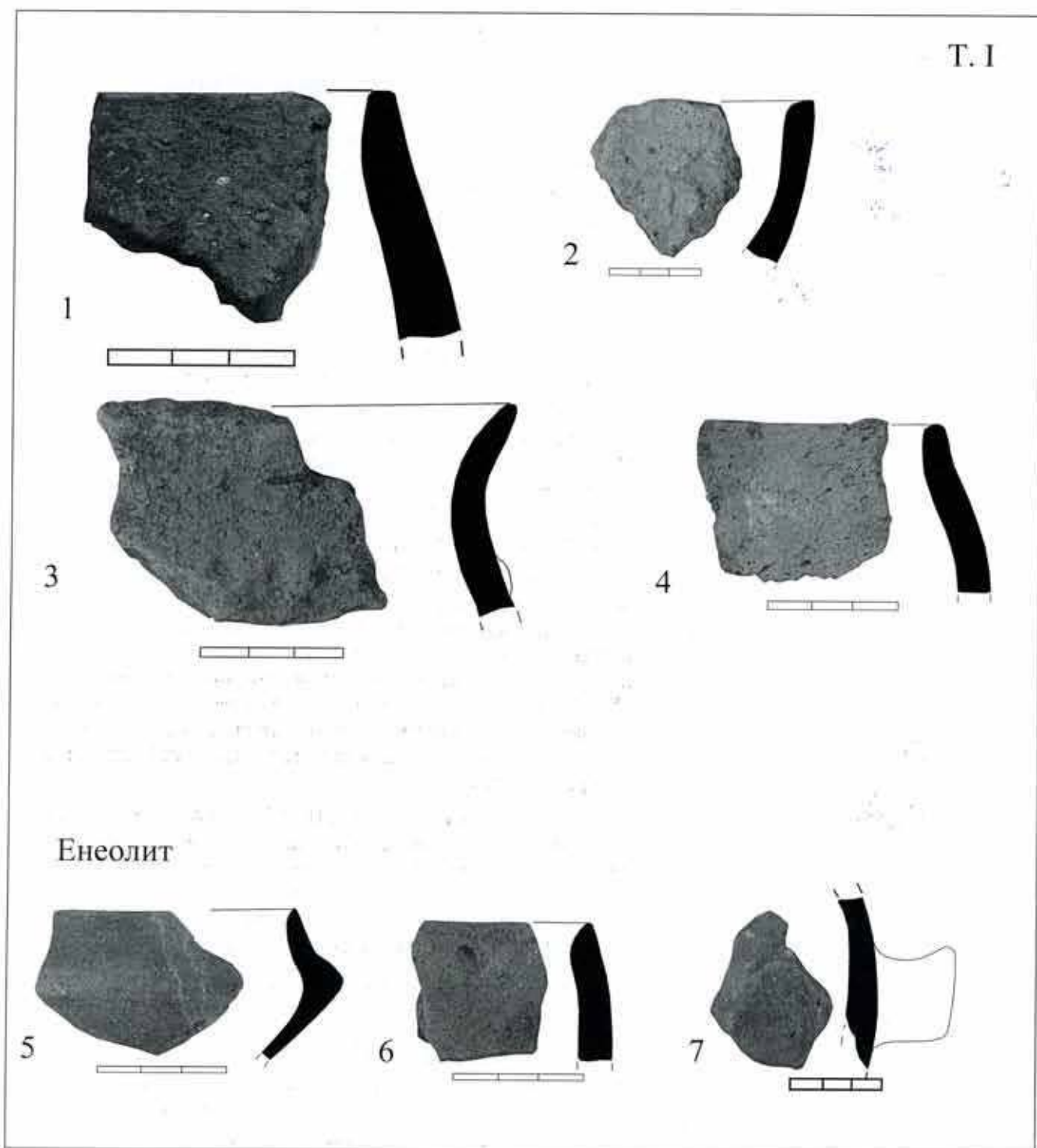
Лок. 71. Њива М. Симоновић (E595411 N4861535), налази се око 50 m североисточно од северног бедема Ромулијане, на парцели која се благо спушта ка Селишком потоку и покрива површину од око 2 ha. Налази керамичког материјала показују постојање хоризонта старијег гвозденог доба (Т. III/2), касне антике (једна стаклена тесера), и рецентне керамике. Каснијим археолошким истраживањима на овом простору су откривени остаци архитектонских објеката из предгалеријевог периода.

Лок. 72. Коњске штале II (E594819 N4861367), налази се у непосредној близини бедема Ромулијане око 500 m северозападно од западне капије, на њиви која припада М. Михајловићу. Од налаза који се распростиру на површини од око 1 ha откривен је материјал који припада гвозденом добу II (Т. III/3), касној антици и савременом добу.

Лок. 73. Мало Градиште налази се око 150 m југозападно од западне капије Ромулијане, на већој заравни н. в. од 200 m, која се благо спушта ка истоку. Налази античке керамике, опеке и згуре покривају површину од око 6 ar, а овај се материјал може довести у везу са објектом „житница”¹⁰ истраживаним 1979–1980. године – из млађе фазе утврђења.

Лок. 74. Селиште – јужно од сеоског гробља (E594747 N4860403), налази се на око 800 m југозападно од Ромулијане, на падини удаљеној око 100 m од сеоског гробља, и на просечној н. в. од око 210 m. Материјал нађен овом приликом на површини од око 2 ha припада металним добима праисторије (вероватно бронзаном и старијем гвозденом добу), античком периоду и касном средњем веку. Насеље са кога је овај материјал очигледно спран налазило се испод данашњег сеоског гробља.

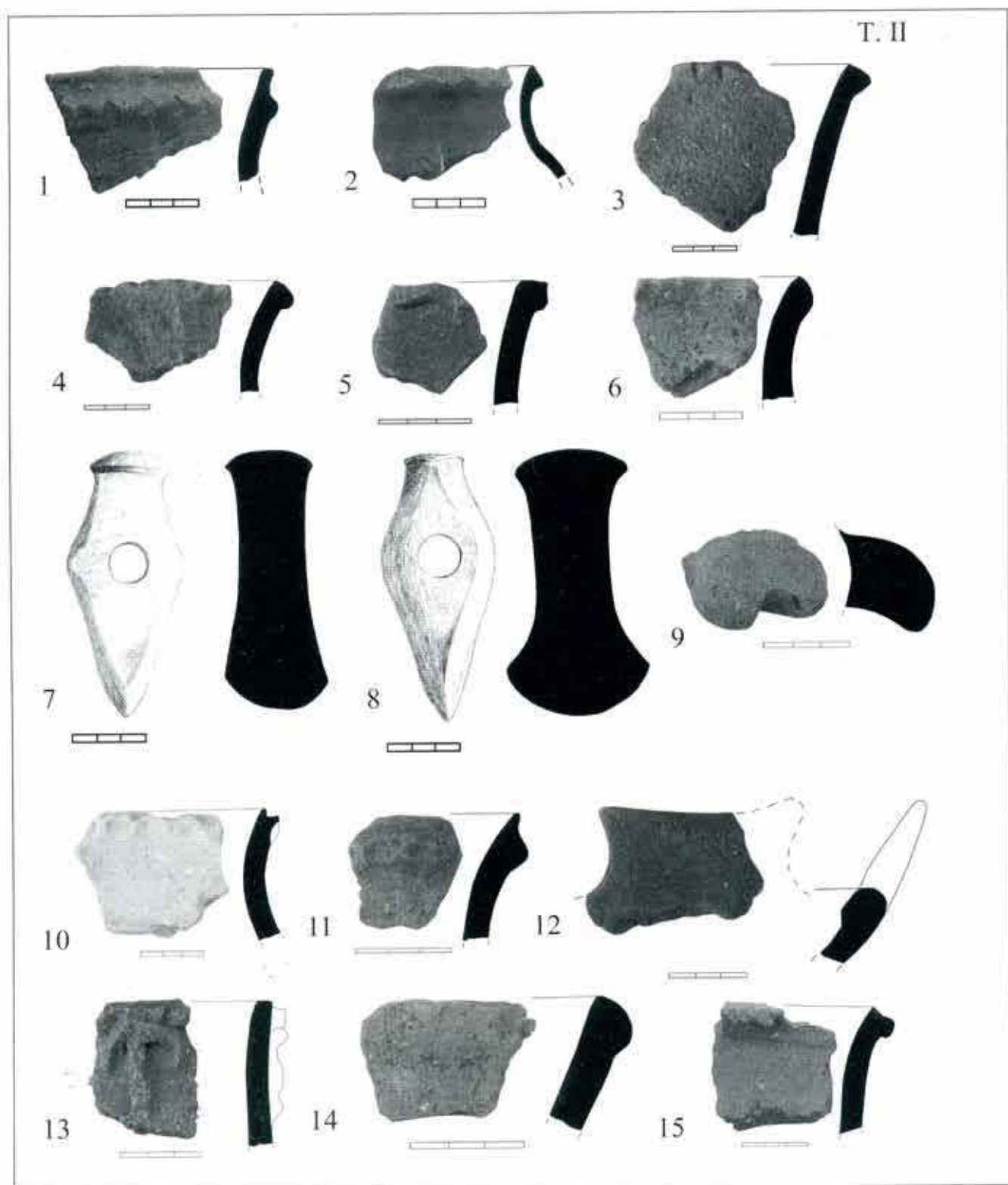
Лок. 75. Селиште – уз јужни бедем каструма (E595199 N4860994), налази се око 200 m јужно од Ромулијане, са леве

Табла 1. Средњи неолит – Ситарчево: 1. Варзари; 2-3. јужно од брда Маџура; 4. Исејочно од Баба Сјанијине појатје; 5-7. Исејочно од Баба Сјанијине појатје

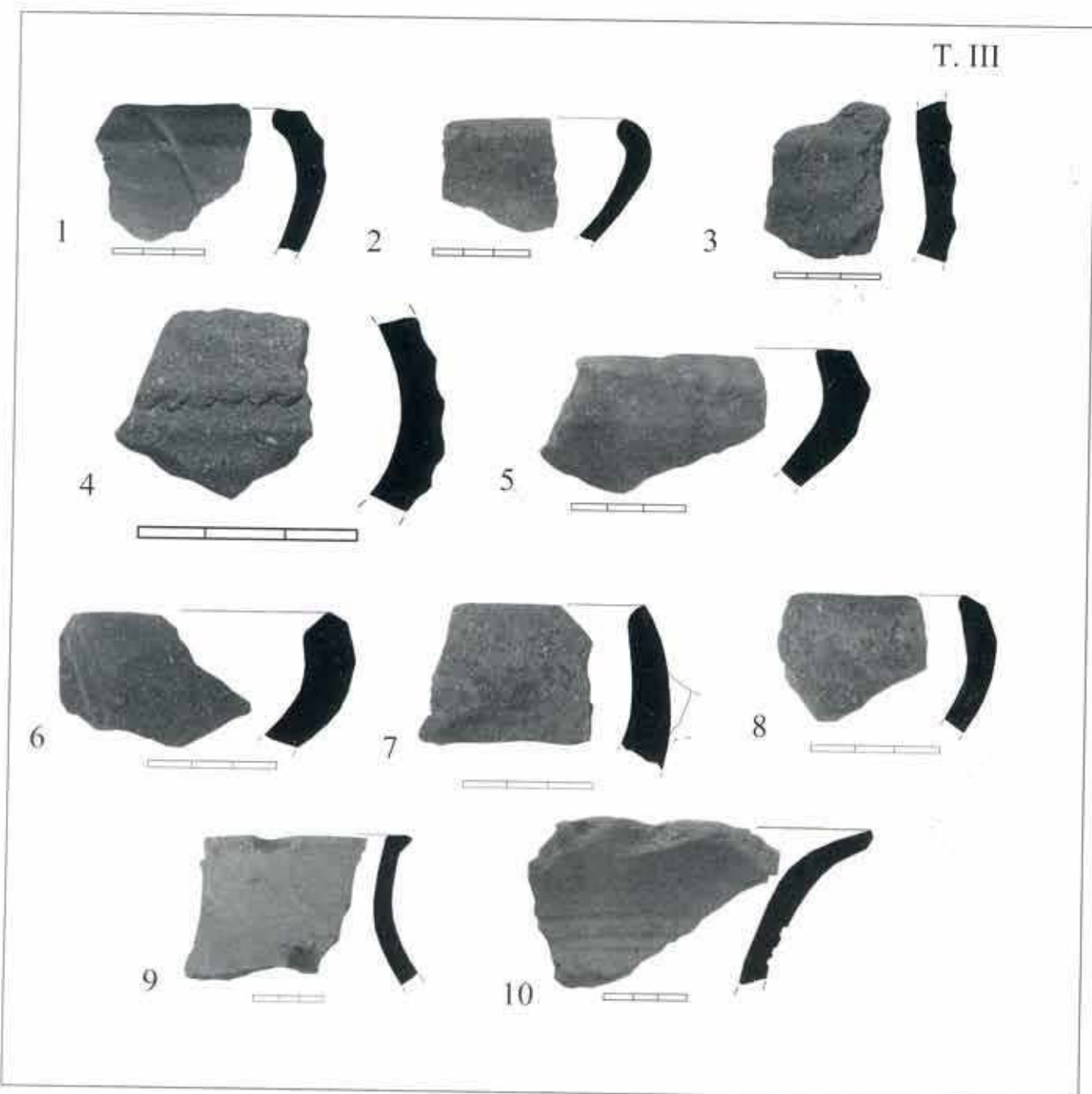
Table 1. Middle Neolithic - Starcevo: 1. Varzari; 2-3. South of the hill Magura; 4. East of Baba Stanija's cabin; 5-7. East of Baba Stanija's cabin

стране пута који води ка сеоском гробљу, уз Селишки поток. Надморска висина лок. износи 190 m. Површина локалитета од око 1 ha поседује већу концентрацију керамичких налаза из гвозденог доба II (Т.III/4) и античког периода. Судећи по резултатима изведене геофизичке проспекције, овај простор

Табла 2. Средње бронзано доба: 1-2. Варзари;
3. Пејроњ; 4. Николов Савеј; 5. Стрењак
– Ђокин вис; 6. Градиште; 7-8. Мустафа;
9. Југозајадно од Римског мајдана;
10. Јужужено од брда Маџура; 11. Њива
Д. Трујића; 12-13. Поточи; 14; Источно
од Баба Станијине њојаје; 15. Пејроњ
– Источно од Баба Станијине њојаје II

Table 2. Middle Bronze Age: 1-2. Varzari;
3. Petronj; 4. Nikolov Savet; 5. Strewak –
Cokin Vis; 6. Gradište; 7-8. Mustafa;
9. Southwest of the Roman quarry;
10. South of the hill Magura; 11. D. Trujić's field; 12-13. Potoci; 14; East
of Baba Stanija's cabin; 15. Petronj – East
of Baba Stanija's cabin II

Табла 3. Гвоздено доба II: 1. Варзари; 2. Њива М. Симоновића; 3. Коњске шћале; 4. Селиште; 5. Петроњ; 6. Градиште; 7. Јужно од брда Магура; 8. Њива Д. Трујића; 9. Поточи; 10. Петроњ – Источно од Баба Станијине појаште II

Table 3. Bronze Age II: 1. Varzari; 2. M. Simonovic's field; 3. Stables; 4. Selište; 5. Petronj; 6. Gradište; 7. South of the hill Magura; 8. D. Trujic's field; 9. Potoci; 10. Petronj - East of Baba Stanija's cabin II

са местимичним концентрацијама малтера и опеке, могао би припадати некрополи откривеној уз јужни бредом која потиче са краја IV и почетка V века н.е.

Лок. 76. Петроњ – Југоисточно од Баба Станијине појаште (E593029 N4860064), налази се око 2000 m југозападно од

Ромулијане, изнад Московског пута, на н. в. од око 270 m. На површини од 2 ha која се благо спушта ка западу спорадично се налазило на керамичке фрагменте грнчарије из периода средњег бронзаног (Т. II/15) и гвозденог доба II (Т. III/10). Судећи по налазима кућног лепа може се претпоставити да се ради о вишеслојном праисторијском насељу. Откривен је и мањи број рецентних керамичких уломака.

Лок. 77. Комора (E590828 N4859703), налази се на око 5000 m удаљености југозападно од Ромулијане и на надморској висини од око 430 m. Локалитет је позициониран са леве стране пута који води од потеса Стрењак и на југу се спаја са Московским путем. На две њиве површине око 2 ha уочени су остаци атипичне керамике металних доба праисторије.

Лок. 78. Николов Сават (E590289 N4859703), налази се око 3500 m југозападно од Ромулијане, на око 330 m надморске висине, на платоу површине 2 ha, непосредно изнад Московског пута. Налази праисторијске керамике потичу из периода средњег бронзаног доба, а по налазима лепа може се претпоставити и да се ради о насељу из овог периода.

Лок. 79. Стрењак – Ђокин вис (E591194 N4861288), налази се око 4000 m удаљен западно од Ромулијане, и 350 m североисточно од узвишења Ђокин Вис, на н. в. од 330 m. Насеље заузима пространи плато површине од 1 ha који се спушта ка потоку. Налази керамике припадају касном бронзаном добу (Т. II/5).

Лок. 80. Мустафа – њива М. Митуловића (E592651 N4863590), налази се око 2000 m североисточно од села Гамзиград, са леве стране пута који води ка Баба Јони. Надморска висина локалитета износи око 280 m, а са ове позиције пружа се изузетно добар поглед на целу околину нарочито на локалитет Бањска Стена. Ретки налази керамичког материјала простиру се на великој површини од око скоро 4 ha. Од осталих налаза откривен је један доњи део праисторијског жрвња од базалта, а пре неколико година М. Митуловић је на овом месту изорао 2 потпуно очуване камене секире из бронзаног доба (Т. II/7–8).

Лок. 81. Градиште (E595724 N4863017), налази се на око 1500 m северно од Ромулијане, на н. в. од око 163 m. Површина локалитета обухвата око 1,3 ha и пружа се на благој косини ка Селишком потоку. Откривена је већа количина античке и рецентне керамике и мали број атипичне праисторијске керамике

Лок. 82. Десна страна пута Параћин–Зајечар (E597724 N4863191), налази се такође на потесу Градиште, на удаљености око 1800 m од Ромулијане, и око 150 m од локалитета Градиште. Надморска висина њиве са налазима износи око 151 m и она се благо спушта ка кориту Селишког потока, око 30 m источно. На површини од 0,5 ha налази се јако ретка античка грнчарија.

Лок. 83. Градиште – источно од пута ка Ромулијани (E595291 N4862149), налази се на потесу Селиште на падини 186 m н. в., која се благо спушта (5–7°) ка кориту Селишког

¹¹ М. Сладић, М. Ружић, *Милетићов бунар-ново насеље гамзиградске културе*, ГСАД 17, Београд, 2001, 153–170.

¹² М. Лазић, М. Сладић, М. Пековић, *Резултати археолошког рекогносцирања територије обухваћене просторним планом археолошког налазишта Ромулијана-Гамзиград*, Развитак 207–208, Зајечар, 2002.

потока. На површини од око 3,6 ha у виду круга са мањим узвишењем у центру, налазила се бројна керамика из периода бронзаног доба (Т.П/6) и гвозденог доба II (Т.Ш/6). Осим керамике налажени су и кремени ножићи, растирачи, жрвљеви, један брус, леп и налази фрагмената гвозденог колача истоветних са откривеним на лок. Варзари.

Лок. 84. Између Селишта и Римског мајдана (E595253 N4860976), на око 500 m југоисточно од Ромулијане забележен је локалитет величине око 4 ha са нагибом од 3–10° ка Западу. Источном страницом њиве пролази пут ка Магури. На парцелама под ораницом констатоване су две веће концентрације налаза, прва на почетку њиве са већом количином рецентне и касноантичке керамике, и друга у њеном подножју, где је забележена већа концентрација грађевинског шута. Ово наводи на закључак да се на том месту налазио мањи објекат из античког периода (који није могуће јасно дефинисати).

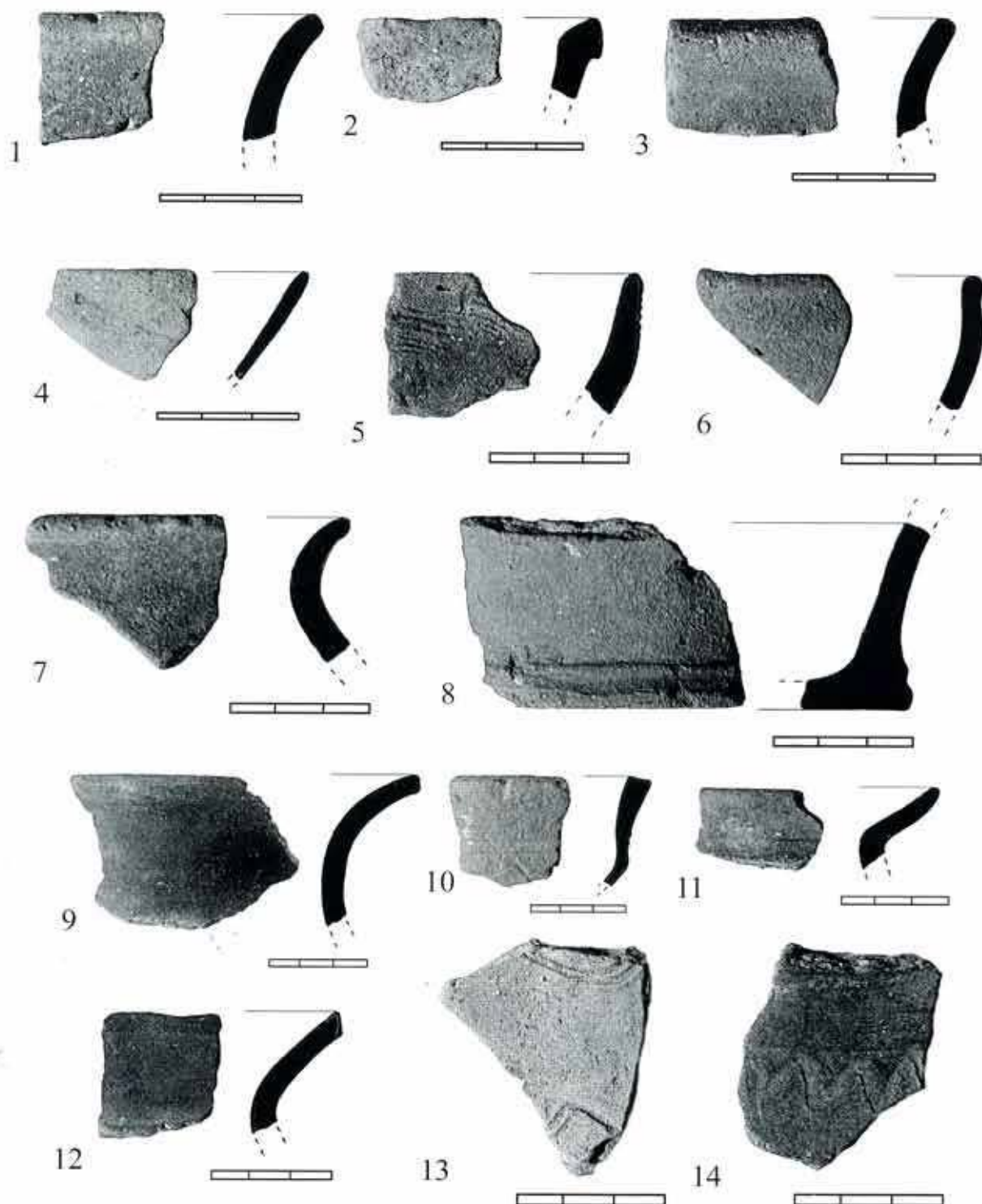
Лок. 85. Југозападно од Римског мајдана (E595846 N4859970), налази се на око 1800 m југоисточно од Ромулијане и око 500 m од Римског Мајдана. Позициониран је северно од Драгановог потока, на н. в. од 290 m. На мањем делу оранице поред појате уочена је већа концентрација керамичког материјала који се шири на површину од око 2,5 ha ливаде, стога је материјал теже уочљив. Поред налаза керамике из средњег бронзаног доба (Т.П/9) уочљива је огромна концентрација крупнијих фрагмената кућног лепа који се протежу до саме ивице мајдана. Ово указује на чињеницу да је експлоатација Римског мајдана вероватно уништила насеље из бронзаног доба. Такође постоји могућност да је постоји веза овога са оближњим локалитетом Милетов Бунар, истраживаним 1996. године.¹¹

Лок. 86. Селиште – десна тераса Селишког потока (E595033 N4860564), налази се на 800 m јужно од Ромулијане. Локалитет чини већа речна тераса са десне стране потока, на надморској висини од 190 m, и покрива површину од приближно 1 ha. Материјал прикупљен са овог локалитета чине атипични фрагменти праисторијске керамике вероватно металних доба, већа количина античке керамике и мањи део касног средњег века или рецентних налаза. Откривена је и већа количина металне згуре и један обрађени камени налаз глачанице. Овај локалитет могао је бити повезан са локалитетом Селиште – њива Драгана „Адвокета“ на коме је констатован сличан материјал, као и трагови грађевинског шута.¹²

Лок. 87. Јужно од брда Магура (E569313 N4860727), налази се на 1100 m југоисточно од Ромулијане, и на 270 m н. в. Локалитет је откривен на три њиве са десне стране пута који води од Магуре ка Римском мајдану, површине око 0,8 ha и које благо падају ка северу. Од материјала пронађен је мањи број керамике из периода средњег неолита-старчева (Т.П/2–3), и већи број керамичких налаза из периода средњег бронзаног доба (Т.П/10), гвозденог доба I (Т.Ш/10), грумења кућног лепа и архитектонске пластике, комади згуре и обрађеног камена. Нађена је и извесна количина касноантичке керамике (Т.ИВ/1–4).

Лок. 88. Њива Д. Трујића (E595145 N4859999), налази се на 1350 m јужно од Ромулијане, и на 260 m н. в. На површини

T. IV

Табла 4. Античка: 1–4. Јужно од брда Маџура;
5–8. Њива Д. Трујића; 9–14. Петронј
– Јужоисточно од Баба Станијине
пјачице II

Table 4. Classical Age: 1–4. South of the hill Magura;
5–8. D. Trujic's field; 9–14. Petronj – Southeast
of Baba Stanija's cabin II

¹³ Истраживања ове грађевине водили су М. Лазих и Ч. Васић али резултати нису публиковани.

од око 0,84 ha констатована је већа концентрација керамичких налаза чија количина опада у правцу североисточно. Материјал прикупљен на овом потесу представљају налази из средњег бронзаног доба (Т.II/11) и гвозденог доба II (Т.III/8), неколико кремених налаза, античке керамике (Т.IV/5–8) и неколико фрагмената савремене керамике. Према речима власника парцеле, половином прошлог века на овом потесу је извађена већа керамичка цев (вероватно од римског водовода) те од тада ова парцела има велики проблем са плављењем, што се и данас може видети.

Лок. 89. Потоци (E593559 N4860800), налази се 1500 m југозападно од Ромулијане, на већем платоу површине око 3,7 ha на коме је констатован керамички материјал из средњег бронзаног доба (Т.II/12–13) и гвозденог доба II (Т.III/9), и већи комади кућног лепа. Овај локалитет има изузетно добру визуелну комуникацију са Бањском стеном и локалитетима око Римског мајдана.

Лок. 90. Источно од Баба Станијине појате (E592969 N4860904), налази се на 2150 m југозападно од Ромулијане, северно од локалног сеоског пута који води у правцу Ђокиног виса. Заузима плато на надморској висини од 340 m у близини веће појате са западне стране. На неколико парцела приближне површине од око 5,4 ha нађен је бројни керамички материјал из периода средњег неолита – Старчева (Т.I/4), енеолита (Т.I/5–7), средњег бронзаног доба (Т.II/14), као и нешто кремених одбитака, грумења кућног лепа и комада згуре.

Лок. 91. Петроњ – Југоисточно од Баба Станијине појате (E593283 N4860069), налази се на око 2250 m југозападно од Ромулијане на н. в. од око 260 m. На косини која пада ка Селишком потоку, на површини од око 3 ha, констатована је већа количина керамичког материјала из периода средњег бронзаног доба (Т. II/15), гвозденог доба II (Т.III/10), антике (Т.IV/9–14), касног средњег века и рецентне грнчарије. Већа количина керамичких налаза откривена је на мањој спаљеној парцели на југозападу димензија 50 x 60 m, непосредно изнад потока, која такође може бити део овог локалитета.

Лок. 59а. Лева страна пута ка Магури (E595469 N4861281), удаљен је око 150 m источно од Ромулијане, на благој коси н. в. од око 200 m. На површини од 1 ha уочавају се остаци грађевине која је истраживана почетком 90-их година прошлог века.¹³ Осим остатака грађевинског шута прикупљена је и мања количина керамичког материјала из периода антике и касног средњег века. На заораној парцели која прати косину у правцу исток–запад, непосредно преко пута источне капије Ромулијане, извршено је детаљно прикупљање површинских налаза по квадратној мрежи димензија 100 x 22 m. Површина је подељена на 6 сектора димензија 20 x 20 m (означених од I–VI) са по 16 квадрата димензија 5 x 5 m (означених редним бр. од 1–16). Са површине је прикупљен целокупни покретни материјал (камен, опека, малтер, керамика, згура, стакло), који је пописан и статистички обрађен. Повћана концентрација малтера, камена и опеке приметна је у сектору VI на крајњем истоку квадратне мреже, који је најближи поменутој античкој грађевини.

¹⁴ А. Капуран, *Прилог праисторијској епиграфији Феликс Ромулијане у светлу нових налаза*, ГСАД 24, Београд, 2008, 251.

¹⁵ Б. Јовановић, *Неолић и рани енеолић, Бор и околина у праисторији антици и средњем веку*, Музеј рударства и металургије у Бору и Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, Бор-Београд, 2004, 35.

¹⁶ Ibid., S. Stanković, *Embouchure du ruisseau Kamenički potok-site du groupe de Starčevo*, Đerdapske sveske III, Arheološki institut Beograd, Narodni muzej i Odeljenje za arheologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, Beograd, 1986, 469.

¹⁷ М. Славић, С. Јовановић, *Остаци праисторијских насеља са подручја Књажевца*, Археологија источне Србије, Београд, 1997, 167.

¹⁸ С. Јовановић, *Праисторијски локалитети књажевачког краја*, ГСАД 4, Београд, 1987, 122.

¹⁹ М. Пековић, М. Јевтић, *Сондажна археолошка истраживања налазишта Кадјски крст код Књажевца*, Гласник ГСАД 22, Београд, 2006, 119.

²⁰ М. Гарашанин, *Праисторија на југу Србије*, Београд, 1973, 40.

²¹ N. Tasić, *Naselja bakarnog doba u Istočnoj Srbiji*, Zbornik radova 2, Muzej Rudarstva i metalurgije u Boru, Bor, 1982, 19-20.

²² Ibid., 28.

²³ Ibid., 28.

²⁴ Ibid., 23-24.

²⁵ Ibid., 2004, 63.

²⁶ А. Капуран, М. Јевтић, Д. Борић, *Налази керамике из енеолића и гвозденог доба у две новооткривене пећине на праисторији Ђердапа*, ГСАД 23, Београд, 2007.

²⁷ N. Tasić, *Naselja bakarnog doba u Istočnoj Srbiji*, Zbornik radova 2, Muzej Rudarstva i metalurgije u Boru, Bor, 1982.

²⁸ Д. Срејовић, М. Лазић, *Насеља и некрополе бронзаног доба у Тимочној крајини*, Археологија источне Србије, Београд, 1997, 230.

²⁹ Д. Николић, *Белигово – прилог проучавању енеолићских култура источне Србије*, Рад Драгослава Срејовића на истраживању праисторије централног Балкана, Центар за научна истраживања САНУ у Крагујевцу, Крагујевац, 1998; Д. Николић, С. Ђуричић, *Резултати сондажног истраживања енеолићског насеља Белигово*, ГСАД 13, Београд, 1997.

³⁰ М. Лазић, М. Славић, *Енеолићско насеље у Шкодрино пољу код Књажевца*, Археологија Источне Србије, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета, Београд, 1997.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Анализа откривеног материјала из рекогносцирања 2008/9. год. показала је новине у односу на рекогносцирање из 2001. године. То су три нова локалитета који припадају периоду средњег неолита или старчевачке културе. Прве налазе старчевачке керамике и глчаног камена дала су истраживања *Extra muros* на Ромулијани 2007. године, као и истраживања на сектору Терми 2007/8. године.¹⁴ Културе раног и средњег неолита на територији Тимочке Крајне, уколико се изузму налазишта на Ђердапу, откривене су само у неколико случајева. Једина систематска истраживања на подручју северног дела Крајине изведена су на локалитетима Кучајна – Бор II,¹⁵ Књешишту и Ушћу Каменичког потока.¹⁶ У околини Књажевца откривено је више локалитета: Дубрава I, Дебелица, Васиље, Валуге,¹⁷ Радичевац¹⁸ и Кадјски Крст.¹⁹ Налазе керамике ове културне групе карактерише груба фактура са траговима црвеног премаза на површини, док су у фактури обавезне примесе плевне. Керамички остаци са локалитета 68 – Варзари, – 87 – јужно од брда Магура, – и 90 – источно од Баба Станијине појате, – нису типолошки погодни за прецизнију хронолошку интерпретацију. Међутим, према реконструкцији облика и остатака орнамената можемо претпоставити да припадају периоду Старчева III по М. Гарашанину, односно финалном Старчеву, које може бити и паралелано са Винчом.²⁰

Енеолит источне Србије добро је истражен, а репрезентују га културе које се развијају од Бубањ–Салкуце, Чернавода III, Костолац и Коцофенија до продора носилаца степских култура у српско Подунавље.²¹ Откривени трагови материјалне културе показују карактеристике две фазе бакарног доба: старија фаза, односно Бубањ–Салкуца–Криводол, која покрива територију од јужних Карпата до Пелагоније и средње Албаније; и млађа фаза, Костолац–Коцофени, која заузима нешто ужу област карпатског дела Румуније, Трансилванију, Олтенију, Банат, Источну Србију на истоку, и пределе уз Саву, Дунав и Мораву на западу.²² Налази ових култура готово су идентични на свим територијама које обухватају, тако да се може претпоставити јако јединство између носилаца овог културног комплекса.

Велики број локалитета бакарног доба откривен је уз обале Дунава приликом заштитних истраживања Ђердапа, али и у његовом ужем залеђу, на подручју Бора и Мајданпека, на обронцима Дели Јована, Мироча, хомољских планина и на обалама Тимока. Насеља су претежно градинског типа, а на неким се могу приметити и остаци неке врсте фортификација (Кривељ и Смедовац).²³ Истовремено се у великом броју случајева као станишта користе простране пећине (Злотска, Боговинска,²⁴ Лазарева, Капетанова,²⁵ Пешћера Маре, Трајанова табла²⁶ итд.). Насеља градинског типа констатована су на локалитетима Чока лу Баш и Смедовац.²⁷ Истраживани локалитети бакарног доба у непосредном окружењу Ромулијане су Бањска стена,²⁸ Белигово²⁹ и Шкодрино поље.³⁰ Овима треба додати и два потенцијална локалитета, Вржогрнице и Сумраковац, где су случајно откривене једна бакарна крста-

³¹ Z. Stanojević, *Bakarne sekire iz preistorijskih zbirki Muzeja u Boru, Negotinu i Zaječaru*, Zbornik radova Muzeja rudarstva i metalurgije u Boru 3–4, Bor, 1984–1986, 11.

³² *Ibid.*, 10.

³³ Б. Илић, *Реконструкција неолитског налазишта Бањица у селу Ргоште код Књажевца*, *Развитак* 231–232, 2008, 5–7.

³⁴ М. Лазих, М. Сладић, *Неолитско насеље у Шкодринам пољу код Књажевца*, Археологија Источне Србије, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета, Београд, 1997; Д. Николић, С. Ђуричић, *Резултати сандражног истраживања неолитског насеља Белигово*, ГСАД 13, Београд 1997, Т.1/1.

³⁵ М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Србије*, Београд, 1973, 298; Н. Тасић, *Неолит*, Археолошко благо Косова и Метохије, Каталог изложбе у Галерији САНУ, Београд, 1998, 37.

³⁶ V. Carvuc, *The Final Stage of the Early Bronze Age in South-Eastern of Transilvania (in the light of new excavation at Zoltan)*, *Thraco-Dacica XVIII* 1–2, Bucuresti, 1997, 97. Ова керамика из централне Европе (Мако, Нурсег), румунског Баната и Олteniје (Gornea-Orleşti), и Влашке (тип Bungetu), означава рану фазу ТеI културе...

³⁷ М. Guma, *Epoca bronzului in Banat*, Editura Mirton, Timioşoara, 1997, 118, Pl.XV.

³⁸ Д. Срејовић, *Гамзиград у праисторији*, Гамзиград касноантички царски дворца, Каталог изложбе у Галерији САНУ, Београд, 1983, 19.

³⁹ G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, *Bibliotheca Thracologica XLI*, Craiova, 2004, Pl. XI, XLVIII, LI, LVIII 1–3.

⁴⁰ Д. Срејовић, *Гамзиград у праисторији*, Гамзиград касноантички царски дворца, Каталог изложбе у Галерији САНУ, Београд, 1983, 43.

⁴¹ Д. Срејовић, М. Лазих, *Насеља и некрополе бронзаног доба у Тимочној крајини*, Археологија Источне Србије, Београд, 1997, Сл. 69.

⁴² Н. Тасић, *Праисторијске културе и налазишта на подручју Крушевца*, Археолошка налазишта Крушевца и околине, Крушевац–Београд 2001, 9, Сл. 1; М. Богдановић, *Љуљаци насеље праисторијске и ватинске културе*, Народни музеј Крагујевац, Крагујевац, 1986, Т. II.

⁴³ Д. Срејовић, М. Лазих, *Насеља и некрополе бронзаног доба у Тимочној крајини*, Археологија Источне Србије, Београд, 1997; М. Лазих, *Гамзиградска култура – последње откриће Драгослава Срејовића*, Рад Драгослава Срејовића на истраживању праисторије централног Балкана, Научни скуп Крагујевац новембар 2007, Крагујевац 1998; М. Лазих, *Гамзиградска култура – Ново археолошко откриће у Тимочној крајини*, *Развитак* 200, Зајечар, 1998, 108–117.

⁴⁴ М. Лазих, *Бор и околина у бронзаном доба*, Бор и околина у праисторији антици и средњем веку, Бор–Београд 2004, 123.

⁴⁵ А. Лаловић, *Праисторијске остаци из Народног музеја у Зајечару*, *Старинар XXVI*, Археолошки Институт, Београд, 1975, 143–149.

ста секира³¹ и једна секира-чекић.³² На ободу долине Сврљишког Тимока у селу Ргоште и на локалитету Бањица (око 5км југозападно од Књажевца) констатоване су дубоке култне јаме са материјалом који припада БСК културном хоризонту.³³ Материјал откривен на локалитету бр. 90 – источно од Баба Станијине појате, има аналогије у налазима са локалитета Шкодрина поље и Белигово,³⁴ стога може припадати овом комплексу (Т.1/5–7).

Особеност бронзаног доба источне Србије представља прожимање културних одлика група Ватин и Вербичоара у средњем, и Параћинске групе у касном бронзаном добу.³⁵ На керамичким посудама сакупљеним у широј околини локалитета Ромулијана примећује се украшавање карактеристично за период касног неолита (Костолац–Коцофени) и ране бронзе (Besenstrich и Textilmuster,³⁶ Valea Timişului-Rovină³⁷). Испрва је и Д. Срејовић сматрао да ови керамички налази, заједно са каменим глачаним секирама са Ромулијане, представљају остатке културе Чернавода и Коцофени³⁸ културе. На то су асоцирале аплициране хоризонталне траке, оштре профилације, постављене на самом ободу или непосредно испод обода керамичких посуда. На лонцима, урнама и пехарима истовремено се појављују и утицаји културног комплекса Вербичоара,³⁹ са којим ватинска култура долази у додир на територији Олteniје и Подунавља. Истовремено, ватинске културне заједнице вешто интегрису добра из суседних култура у сопствено стваралаштво.⁴⁰ Иако су откривени предмети од метала веома ретки, вештину ватинских занатлија најбоље представља квалитетно израђена керамика барокне декорације (са Бањске стене),⁴¹ глачане камене секире које по облику имитирају металне (са локалитета Мустафа Т.11/7–8), као и предмети са сложеном геометријском декорацијом урезаном на кости или рожини. Уколико се генерално сагледају стилско типолошки елементи на налазима керамике са више локалитета ватинског комплекса у Поморављу, видљиве су локалне варијације приступа декорисању класичних ватинских облика.⁴² Налази са карактеристикама Ватина нарочито су препознатљиви на керамици са локалитета Потоци (Т.11/12–13). Због наведених карактеристика, ова симбиоза културних прожимања довела је до стварања препознатљивог регионалног керамичког стила који је професор Д. Срејовић дефинисао као „*гамзиградску културну групу*“.⁴³ Она је хронолошки одређена у период краја раног бронзаног и развијеног бронзаног доба, односно од 1700–1300. године п. н.е.⁴⁴ Налази керамике средњег бронзаног доба откривени у околини локалитета Ромулијана показују све карактеристике ове културне манифестације (Т.11/1–15).

Налази из периода старијег гвозденог доба на територији Тимочке крајине у највећем броју потичу из случајно откривених остава (Рујиште, Брусник, Мали извор, Горња Бела Река⁴⁵), систематских истраживања

⁴⁶ П. Петровић, С. Јовановић, *Културно благо књажевачког краја*, Археолошки институт Београд и Завичајни музеј у Књажевцу, Београд, 1997, 15.

⁴⁷ М. Пековић, М. Јевтић, *Сондажна археолошка истраживања налазишта Кадијски крст код Књажевца*, ГСАД 22, Београд, 2006, 119.

⁴⁸ Д. Срејовић, *Гамзиград у праисторији, Гамзиград касноантички царски дворца*, Каталог изложбе у Галерији САНУ, Београд, 1983, 19–21; А. Капуран, *Прилог праисторијској ситраграфији Феликс Ромулијане у светлу нових налаза*, ГСАД 24, Београд, 2008.

⁴⁹ С. Јовановић, *Праисторијски локалитети књажевачког краја*, ГСАД 4, Београд, 1987, 123.

⁵⁰ М. Јевтић, *Керамика ситаријег и млађег гвозденог доба са налазишта „Ситаро гробље“ у Кривељу, код Бора*, Зборник народног музеја XLI/1, Београд, 1996.

⁵¹ П. Петровић, С. Јовановић, *Културно благо књажевачког краја*, Археолошки институт Београд и Завичајни музеј у Књажевцу, Београд, 1997, 15.

⁵² Р. Поповић, М. Вукмановић, *Вајуга-Песак, некропола старијег гвозденог доба*, Археолошки институт, Београд, 1998.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ М. Јевтић, *Керамика ситаријег и млађег гвозденог доба са налазишта „Ситаро гробље“ у Кривељу, код Бора*, Зборник народног музеја XLI/1, Београд, 1996.

⁵⁵ Д. Срејовић, *Гамзиград у праисторији, Гамзиград касноантички царски дворца*, Каталог изложбе у Галерији САНУ, Београд, 1983, 19–21.

⁵⁶ С. Јовановић, *Праисторијски локалитети књажевачког краја*, ГСАД 4, Београд, 1987, 123.

⁵⁷ М. Стојић, *Пањевачки Рић*, Археолошки институт, Београд, 2004, 228.

⁵⁸ А. Лаловић, *Праисторијске остаци из Народног музеја у Зајечару*, Старијар XXVI, Археолошки Институт, Београд, 1975: 146; R. Vasić, *Die Fibeln im Zentralbalkan, Präistorische Bronzefunde Abteilung XIV-Band 12*, Stuttgart, 1999, 40.

⁵⁹ Ibid: 56

⁶⁰ Р. Поповић, М. Вукмановић, *Вајуга-Песак, некропола старијег гвозденог доба*, Археолошки институт, Београд, 1998.

⁶¹ А. Капуран, *Прилог праисторијској ситраграфији Феликс Ромулијане у светлу нових налаза*, ГСАД 24, Београд, 2008, 256.

⁶² П. Петровић, *Римљани на Тимоку*, Археологија источне Србије, Београд, 1997, 121.

⁶³ М. Живић, *Felix Romuliana/ 50 година од онећања*, Каталог изложбе, Народни музеј у Зајечару, Зајечар, 2003, 28.

⁶⁴ Антички керамички налази тренутно су у фази обраде, тако да неможемо са сигурношћу да га датирамо у ове раде.

⁶⁵ G. Bülow, T. Schüller, *Geophysical and Archaeological research at Gamzigrad – Report of the 2004–2007*, Старијар LVII, Археолошки институт, Београд, 2007, fig.1.

(Дебелица,⁴⁶ Кадијски крст⁴⁷) или са истраживања античких и средњевековних утврђења и цркава (као што је случај на локалитетима Гамзиград,⁴⁸ Равна⁴⁹ или Кривељ⁵⁰). Архитектонске активности у историјским периодима уништиле су насеља из праисторијских периода и њихову стратиграфију. Таргове металургије гвожђа, којом су културе у долини Белог Тимока у потпуности овладале, потврђују налази гвоздене згуре у културном слоју старијег гвозденог доба на локалитету Дебелица.⁵¹ Надамо се да ће даље анализе фрагмената гвозденог „колача“ са локалитета 69 – Варзари и 81 – Градиште, дати нова сазнања о преради гвожђа током I. миленијума п.н.е. Најзначајнији локалитет представља јединствена систематски истражена некропола на територији Србије из периода гвозденог доба II, Вајуга код Корбова.⁵²

Период гвозденог доба II чине две фазе, од којих је Горнеа – Калакача старија, и која је констатована у најстаријим гробовима на Вајуги и у Кривељу. Млађој фази одговарали би налази Басараби тремолиране керамике са Вајуге,⁵³ Кривеља,⁵⁴ Ромулијане⁵⁵ и Равне.⁵⁶ Ови налази истовремени су са културном манифестацијом Ланиште II-Басараби у Поморављу.⁵⁷ Налази остава из Рујушта и Брусника, као што су масивне наочарасте фибуле, показују хронолошку припадност фази II-Басараби (VIII–VII век п.н.е.).⁵⁸ Исти је случај и са налазима велике тордиране лучне фибуле са плочастом стопом из Подгорца,⁵⁹ која је истовремена са фибулама откривеним на некрополи Вајуга код Корбова.⁶⁰ Налази керамике украшени у традицији Басараби орнаменталних техника, текуће „S“ спирала, тремоло утискивања, углачаних канелура и беле инкрустације карактеришу и налазе периода гвозденог доба II са Ромулијане⁶¹ и из њеног окружења (Т.П/1–10).

Најранији помен Римљана на Тимоку посведочен је на локалитету Равна (код Књажевца) и датира вероватно из периода владавине Веспазијана са краја I века н.е.⁶² Истраживања Ромулијане потврдила су постојање неколико културних хоризоната из периода нове ере, које чине фаза царске палате (са краја III и прве деценије IV века), великог сеоског имања (друга половина IV и прва половина V века), рановизантијског насеља (средина V и прве деценије VII века) и средњовековно насеље из XI века.⁶³ Трагови материјалне културе античког периода откривени током рекогносцирања у највећем броју представљају остаци архитектуре, као што су античке опеке и малтер, а у мањем броју налажени су керамички уломци посуда или остаци металне згуре и стакла.⁶⁴ Према најновијим резултатима геофизичке проспекције, откривено је више античких објеката који се простиру око Селишког потока узводно и низводно од Ромулијане.⁶⁵ Антички локалитети (позиционирани на карти антика) гравитирају како на обалама потока тако и са северне и западне стране палате, док је уз јужни бедем откривена

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ђ. Јанковић, *У суйџону антике, равноризанџијски Гамзиград, словенски град*, Гамзиград касноантички царски дворца, Каталог изложбе у Галерији САНУ, Београд, 1983, 129.

⁶⁸ Ibid, С. Петковић, М. Живић, *Трагови металурџијских активностии у касноантичкиј Ромулијани: истраживања 2002–2005*, ГСАД 22, Београд, 2006.

⁶⁹ Ђ. Јанковић, *У суйџону антике, равноризанџијски Гамзиград, словенски град*, Гамзиград касноантички царски дворца, Каталог изложбе Галерија САНУ, Београд, 1983, 129.

⁷⁰ Ibid, 148.

некропола.⁶⁶ Локалитети 76, 82, 83, 86 и 91 вероватно представљају имања оних који живе у окружењу палате и учествују у опскрби пољопривредним производима и пружању занатских услуга.

Након хунских освајања половином V века овај простор насељавају источни Готи све до успостављања источноримске власти крајем овог века. Успостављен је систем утврђења у области Аквиса и у њему је Гамзиград вероватно представљао значајно место.⁶⁷ Основну делатност представљали су земљорадња и сточарство, док су унутар утврђења откривени и центри за производњу грнчарије, стаклених и коштаних предмета, као и већи металурџијски центар.⁶⁸ Сматра се да су последња упоришта у унутрашњости Балканског полуострва пала у аварске или словенске руке почетком VII века.⁶⁹ Средњевековно насеље на Ромулијани је успостављено у XI веку и траје до његовог краја. У каснијим периодима јављају се налази са краја XIV и почетка XV века, где је становништво вероватно нашло уточиште приликом турских освајања.⁷⁰ Након обраде материјала из антике и средњег века прецизнија хронологија заступљености античких и средњевековних периода на новооткривеним локалитетима биће у многоме јаснија.

Списак локалитета на Карти 1. / Локалитети евидентирани 2001. године:

- 1a Поред северног бедема Ромулијане – античка грађевина
- 1b Праисторијско насеље
- 1c Праисторијска некропола
- 2 Мало Градиште
- 3 Селиште – поред новог гробља
- 4 Селиште – њива Драгана „Адвоката“
- 5 Селиште – њива Драгана „Адвоката“
- 6 Селиште – њива „Аце Молера“
- 7 Њива Аце Новаковића
- 8 Петроњ – антички водовод
- 9 Њива код табле Felix Romulijana
- 10 Њива Зоре Брзановић
- 11 Антички објекат изнад пута Г. Бања – Метовница
- 12 Њива Зоре Брзановић II
- 13 Црква?
- 14 Римско гробље
- 15 Белигово
- 16 Бањска стена
- 17 Бањска стена – Абри
- 18 Селиште – имање Сергеја Петровића
- 19 Селиште – њива Живојина Вујиновића
- 20 Селиште – испод појате Сергеја Петровића
- 21 Њива Д. Николића и Д. Првуловића
- 22 Селиште – њива Д. Првуловића
- 23 Њива Милутина Адамовића
- 24 Селиште – појата Д. Адамовића

- 25 Железничка станица у Звездану
- 26 Магацин „Семафор“ у Звездану
- 27 Њива изнад пута код скретања за Гамзиград
- 28 Њива код табле Felix Romulijana II
- 29 Њива Ратомира Рашића
- 30 Њива на улазу у село Звездан
- 31 Њива поред јужног бедема Ромулијане
- 32 Коњске штале
- 33 Њива Илије Вељковића
- 34 Башта Вишице Јанковић
- 35 Брдо Магура
- 36 Магура – грађевина северно од сакралног комплекса
- 37 Магура Тетрапилон
- 38 Магура – антички зид испод сакралног комплекса
- 39 Милетов бунар
- 40 Римски мајдан
- 41 Краварник – њива М. Михајловића
- 42 Краварник – цигларска пећ
- 43 Краварник – античко налазиште
- 44 Село Гамзиград – двориште Ђ. Бекића
- 45 Двориште Р. Новаковића
- 46 Имање Небојше Пауновића
- 47 Памучни комбинат у Звездану
- 48 Њива код табле са натписом Звездан
- 49 Њива недалеко од табле Звездан
- 50 Баба Јона – Њива Мора Арсури
- 51 Варзари – њива М. Николића
- 52 Варзари – њива Д. Првуловића
- 53 Кроваљ – остаци зида
- 54 Петроњ – њива југозападно од Баба Станијине појате
- 55 Николов Сават – њива Т. Николића
- 56 Николов Сават – њива преко пута Милутинове појате од потока у Досу
- 57 Николичево – Бузова коса
- 58 Николичево – Бузова коса, десно
- 59 Грађевина на падини испод источне капије Ромулијане
- 60 Некропола испред источне капије Ромулијане
- 61 Ђокин Вис
- 62 Немчин брег – касноантичка некропола
- 63 Околина Звездана – Кравуљ
- 64 Околина Звездана – Голаја
- 65 Околина Звездана – Кула
- 66 Звездан – поток који протиче кроз село
- 67 Брдо Зањевац – Зањевачка црква
- 76а Црквиште
- 676 Некропола код Црквишта

Локалитети евидентирани 2008/9 године:

- 68 Варзари – њива Д. Ђорђевића
- 69 Варзари – њива изнад Вишицине баште

- 70 Њива изнад скретања за Гамзиград
- 71 Њива М. Симоновић
- 72 Коњске штале II
- 73 Мало Градиште II
- 74 Сеоско гробље–јужна падина
- 75 Селиште – јужни бедем Ромулијане
- 76 Петроњ – југоисточно од Баба Станијине појате
- 77 Комора
- 78 Николов Сават – праисторијско насеље
- 79 Стрењак – Ђокин вис
- 80 Мустафа
- 81 Градиште
- 82 Локалитет изнад десне стране пута Параћин–Зајечар
- 83 Градиште – источно од пута ка Ромулијани
- 84 Селиште – Римски мајдан
- 85 Локалитет југозападно од Римског мајдана
- 86 Селиште – десна страна Селишког потока
- 87 Лок. северно од Римског мајдана
- 88 Њива Драгише Трујића
- 89 Потоци
- 90 Лок. источно од Баба Станијине појате
- 91 Петроњ – југоисточно од Баба Станијине појате

RESULTS OF THE SYSTEMATIC SURVEY
OF THE SITES IN THE AREA OF ROMULIANA
IN 2008/9

The systematic survey of the area of Romuliana is a result of the five-year collaboration of the Archaeological Institute of Belgrade, the Roman-German Commission from Frankfurt, and the German Archaeological Institute of Berlin on the archaeological exploration and geophysical prospecting of the area outside the walls of the *castrum*, which is now become a part of the TOPOI Excellence Cluster, initiated by the Freie Universität, Berlin, and Humboldt Universität, Berlin. The object of this three-year project is an interdisciplinary survey by archaeologists, geographers and geologists. The site was measured in high resolution by differential GPS and 3D modelling by GIS software, which provided the basis for the integration of geographic and archaeological data necessary for spatial analysis and for geological micro-drilling at 12 sites in the environs of the palace, which will be analysed in the laboratories of the Department of Geography of the Freie Universität in Berlin and the GGA-Hannover and Poznań Radiocarbon Laboratory. Geomorpho-logical data have been collected for each newly discovered site in the surrounding area. The micro-geomorphological features of the surface have also been measured to facilitate the adjustment of the digital models of height, while the data on the inclination of the terrain, the distance

from sources of water, etc. were collected for the GSM software and possible discoveries of new sites.

The surveys made in the summer 2008 and spring 2009 were a continuation of the 2001 prospecting, which had been carried out by the Centre for Archaeological Research of the Faculty of Philosophy of the University of Belgrade and which had led to the discovery of 67 sites with remains of material culture from various periods. Therefore the sites discovered during the later surveys have been marked from 68 (the first site in the new sequence) to 91. These sites date from the Middle Neolithic-Starčevo culture (Pl. I/1-4), from the Eneolithic-Bubanj-Salkuca-Krivodol culture (Pl. I/ 5-7), the Middle Bronze Age – "Ganzigrad culture" (Pl. II/1-15), the Iron Age II-Bessarabia period of the late classical age (Pl. IV) , and the Late Middle Ages. After the completion of all the investigations and the correlation of the obtained results with the archaeological finds, the picture of the origin and history of the settlements in the region of Romuliana from the Neolithic to the present time will be much clearer.